

Zápis z diskuse o politických perspektivách [1951]

Láďa: (proti Jiřímu H.) Dnes přestává mít účel moralizovat. Z této situace není morálního východiska, je pouze faktické. Fakt je, že nastává zápas mezi dvěma světomocemi. Nedá se srovnávat množství svobody v obou táborech, protože nevíme, co z té svobody a demokracie bude zítra. Tady jde o to, odhadnout situaci, odhadnout, kdo vyhraje a pokusit se přežít toto vítězství. Odhadnout, který ze stejně hnusných táborů bude znamenat tu soutěsku, která vede zase do údolí. My nejsme ti idealisté, kteří budou zavírat oči před koncentráky, ale ani ti idealisté, kteří to vypichují. Jsme v době, kdy člověk je vykořeněn ze svého lidství. Nesvádějte to ani na komunisty, ani na kapitalisty! Je třeba to vzít takměř jako přírodní proces. Od marxistů se odlišíme tím, že oblast morální vyhradíme vlastnímu programu. Bylo by dnes bezcenné přistupovat s morálními hledisky ke skutečnosti. (Proti Táně, která se snaží aspoň trochu toho morálního hodnocení při rozhodování zachránit:) Rozhodující v otázce, ke komu se připojit, je odhad situace. Ne oportunistický! Mohu dnes říci pouze své osobní vyznání. Myslím si, že Západ zkráche velkolepým způsobem, nezvládne situaci, protože proti němu nestojí jen SSSR, ale i koloniální národy. I kdyby se stalo, že by válka přišla dřív, než se vnitřně rozloží, a podařilo by se mu vojensky zvítězit, upadne do zmatku. Jsem rozhodnut v případě války dát život za komunistickou vlast. Dojde-li to tak daleko, že prohrajeme, budu do posledního dechu partyzánštit, ne proto, že komunisté jsou zachránci lidu, ale protože to je ta soutěska, kterou lze jedinečně projít do budoucnosti.

Běďa: Co budeme dělat, nebude-li válka?

Láďa: Jestliže válka nebude, pokusíme se o určitou emancipaci; dojde-li k ní, (k válce), nebude čas na výhrady. Hlavní je neztratit jistotu, že jsme něco jiného. Přežít, to znamená vnitřně nikdy nerezignovat.

Jiří J.: To vše lze jen tehdy, víme-li, pro co máme přežít, proč neabdikovat.

Láďa: Jsem pro jistý humanismus. Reálná situace je ta, že je ohrožena jednota života každého z nás i života společenského na úrovni lidské. Z činností (aktivit) našich otců a dědů se emancipovaly jisté elementy, které měly sloužit k ovládnutí světa, které se však postavily proti původnímu určení a nabyly zvláštní setrvačnosti, která začala strhovat člověka do své sféry. Začala se krystalizovat nová organizační centra nové jednoty, ale nelidské. Člověk se odcizuje sám sobě, je narušena integrita našeho života na úrovni lidské. V dějinách člověk nikdy nerezignoval na tuto integritu svého života, protože by pak přestal být člověkem. Nové sjednocení světa, který se stává nelidským, to je uskutečnění základního určení člověka: být pánem tohoto světa. Člověk je skutečnost veskrze historická. Nikdy nelze definitivně stanovit, co je to člověk. Naše otázka nesmí znít, co je to člověk (protože to je v procesu), ale správná otázka je, co je to právě pro člověka. To právě není samo o sobě, nemůže se to stát centrem, kterému bychom se odcizili, naopak nám to tu integraci umožňuje. To právě nesmíme chápat jako metafyzickou vidinu, ale jako budoucnost. Radikálně posuneme utopii do budoucnosti. Znovu se musí nastolit starozákonní předexilní očekávání zlatého věku, kdy se nebudeme obracet dozadu po ráji, a své zraky kořeně obrátíme do budoucna. Tam budeme očekávat republiku pravou, republiku na této zemi, v níž katastrofy budeme přičítat tomu, že jsme udělali chyby. To „pravé“, to je zlepšení, to je kus práce, to je v situaci. Je pravda, že nestrháme vše, co být má,

do skutečnosti. To pravé není na konci dějin, to je dnes, zítra, to je ten sloup, který ukazuje cestu.

Béďa: Jak lze smířit požadavek toho pravého se zákazem moralizování? Je-li to pravé nad každou situací, jak to, že není nad dnešní?

Láďa: Situace nejsou stejné. Jsme v situaci elementárnější než byla před sto lety, proto nemůžeme moralizovat. Nemoralizovat je příkaz aktuální, ne perenní. Dnes síly, které ohrožují člověka, jsou elementární, je třeba je spoutat. Vše je dovoleno! Měřit to, co je, tím, co být má, není vždy moralizování. Podstatou moralizování je, že se pokouší z jednotlivých „co býti má“ vydestilovat CO BÝTI MÁ s velkým B. Dejme pryč to, co je stejné pro všechny situace, a najdeme, co je jedinečné a neopakovatelné! Měřím-li situaci jejím smyslem, chci vidět to napětí a ne si je konstruovat. Žijeme v dobách elementárních, proto musíme jednat jaksí řeznický. Jde o radikální potlačení z lidské aktivity emancipovaných elementů. Formy kolektivismu jsou plány, jak prodloužit panování emancipovaných elementů nad člověkem. Komunisté se pokoušejí velkoryse rezignovat na lidství a přenést toto panování i do oblasti ideologické, stávají se řezníky i ve svém programu. Proto jsem ve střehu vůči komunismu, ne pro ideologii ani pro koncentráky, ale protože rezignoval na „to pravé“ pro člověka a servilně posluhuje emancipovaným elementům. Dokonává odcizení člověka. Lepší ovšem nějaký program než žádný. Když integrace bude provedena, byť na nelidské úrovni, máme možnost se emancipovat. Vysoká organizovanost se nezrodí z chaosu, nýbrž z jiné organizovanosti. Kdo je radikálně proti komunistům, nemá na vybranou nic než chaos, začínat znovu. My se ale nechceme vracet, očekáváme nový Jeruzalém. Kdybychom museli jít 40 let pouští, do Egypta zpátky nepůjdeme!

(Zápis: Heda + Kája.)

(Diskuse se konala asi někdy na podzim 1951 na Pankráci u Šimsů; to je však jenom odhad, nutno přezkoumat.)